שווער צו זיין א דזשענטעלמען

(הומארעסקע)

פון ל. מלאך

לינדער האט זיך קיינמאל ניט גע־קאנט פארשטעלען, אז א מענשען קאן אויסקומען געשטעלט צו ווערען צו א נסיון. ער האט פשוט ניט געגלויבט אין צופאלען : אלץ איז באשטימט פון א מין רעגולאמין, און אלץ רעגולירט זיך פון זיך אליין.

אבער אמוועניגסטענס האט ער גע־גלויבט אין די אומגלויבליכע אוואנטורעס, וואס זיינע פריינט האבען אפט זיך אנ־דערצעהלט, און פארשטעהט זיך וועגען פרויען. דאס מין פרוי איז סאי ווי פאר לינדערן א סוד, און ער האט זיך מורא אט צו דעם סוד צוצוריהרען.

ער קאן ניט פארשטעהן ווי אזוי מען באקאנט זיך. גארנישט, מיר ניט דיר ניט, א יונגערמאן באקאנט זיך מיט א מיידעל און שוין מיט איהר גוט־פריינט, מען טרעפט זיך שוין, מען דערצעהלט זיך שוין מעשות, אט פארברענגט מען, אט פאר־ליעבט מען זיך, אט האט מען חתונה, מען ברענגט קינדער אויף דער וועלט, און, צוויי ווילד פרעמדע מענשען ווערען זיך איינס, נאהענט, האבען געמיינזאמעם צווישען זיך, פערזענליכע און געשעפטלי־כע, און נאך מעהר, אז אלץ פאר איהר, הערט אויף צו זיין נאהענט און אייגען און אז די זי, די ווילד פרעמדע, ווערט אט דאס אלץ מיט אנאנדער פאר דעם ער...

ביי זיך האט ער געטראכט, אז ער וועט זיך קיינמאל ניט דערשלאגען אט צו־דעם אומגלויבליכקייט. אז ניט ער מיידט אויס (אין דער אמת'ן יא) נאר אז די זי, די ווילד פרעמדע וואס דארף קומען מיט אמאל, מיט א פלוצלינג, און ווערען נא־הענט און אייגען, וועט קיינמאל ניט קו־מען, וועט זיך מיט איהם קיינמאל ניט באקענען.

לינדער פארשטעהט אויך ניט : אז אויב דאס איז אזוי נאטירליך, די זי זוכט ער, וואסזשע דארף מען אזוי פיעל קונצען, הארץ עסעניש, עגמת נפש'ן, ברוגז'ן זיך, איבערבעטען ?

און ווי באלד, אז יעדער ער זוכט אזוי אז די זי זאל זיין פיין און אנשטענ־דיג, לייטיש און ארטיג. צניעות'דיג און באשיידען, טא וואס פאר א חריפות איז עס פאר א יונגענמאן, אז איהם געלינגט דערוויל ארייננצוכאפען א פלירט פון א מיידעל, א קוש, און אפשר נאך ווייטער, (אייגענטליך נעהענטער) און ווי באלד אט די מיידעל וועט דאך אמאל זיין אימי־צענס א כלה, און דער אימיצער וועט דאך גלויבן אז דער טוי ליגט נאך אויף איהרע ליפען, און עס קאן דאך אויך זיין (און איז דאך) אז דער אימיצער באציהט זיך אזוי איצט, דער רגע מיט אן אנדער מיי־דעל, וואס וועט זיין דעם'ס כלה, קומט דאך אויס אז מען נארט זיך אליין, ווארום מענשען דארפען דאך א קוק טאן א ביסעל ווייטער (אייגענטליך נעהענ־טער) און זעהן ניט נאר יענעם, נאר אויך זיך, אז ניט נאר געהט אן א נארעריי פון איינעם צום צווייטען, נאר יעדער נארט זיך.

נאר אזוי ווי לינדער גלויבט פארט אין דער עהרליכקייט פון דער וועלט, (און אין די מענשען) דערפאר גלויבט ער ניט די מענשען מיט דעם וואס זיי באריהמען זיך, און א נס איז וואס זיי זאגען (איי־גענטליך דער אמת) אז זיי האבען פאר־ברענגט מיט מיידלעך, מיט ווייבלעך און געהאט גוטע תענוגים.

ווייל ער שטעלט זיך ניט פאר אז ווי באלד די מענער זענען אזעלכע פלוידער־זעק (לאמיר זאגען ווען עס איז אמת) און פלוישען אויס שטילע, זיסע סודות, איז ניט מעגליך אז די פרויען זאלען זיך אויף דעם ניט קאנען און ווי באלד אז זיי קאנען זיך אויף דעם, איז דאך ניט מעג־ליך זיי זאלען איינגעהן אויף דעם וואס די יונגע לייט דערצעהלען.

און לינדער גלויבט : יעדער מענש דאס וואס ער דערלעבט ניט, דערטראכט ער, פאנטאזירט ער, קומט אויס אז די אלע אומגלויבליכע מעשות, וואס זיינע חברים דערצעהלען, איז אויסגעטראכט, הוילע פאנטאזיע.

נאר איינמאל האט מיט איהם פא־סירט א מעשה :

ארום דריי א זייגער פארטאג איז ער אהיימגעגאנגען פון זיינע גוטע ברידער (וואס האבען א גאנצען אווענט דערציילט וועגען אוואנטורעס מיט פרויען) ניט וויכ־טיג צוליעב וואס ער איז דארט געזעסען אזוי שפעט, נאר אזוי ווי ער האט געהאט א פולען האלז מיט רויך פון זייערע סיגא־רעטען, און פולע אויערען מיט רייד (בא־ריהמעריי) פון זייערע באריהמערייען, האט ער דערפיהלט אין דרויסען שוין, אז אי דער האלז און אי די אויערען ווערען אויפגעשטאפט און די לופט ציהט עס אלץ פון איהם, איז ער זיך לאנגזאם געגאנגען און פארטראכט מיט גארניט.

פלוצלינג, א דורכשפאנענדיג דורך א קליינע פלאזע, האט ער געהערט א כלי־פען, ווי עמיץ וואלט געזופט די אייגענע טרעהרען דורך דער נאז, און א דין, דין שטימעלע, אויך אזוי א פארשטיקטס. צום אנהויב האט ער געמיינט אז א קעצעל דראפעט זיך ערגעץ אונטער א בוים, און אזוי ווי אין זיינע אויערען שטעהט נאך דער זשום פון ווערטער, דאכט זיך איהם אויס אז דאס רעדט דאס קעצעל. און ווי ער האט געוואלט ווייטער שטעלען א טריט, האט שוין די שטימע העכער און אויסגעצויגענער איהם נאכגעיאגט.

האט ער שוין געלאזט זיין איבערגע־לייגטקייט ווארטען, און איידער דער שכל הישר האט איהם עפעס אונטערגעזאגט, איז ער שוין געשטאנען גאנץ נאהענט ביים בוים, און געהאלטען מיט זיינע הענט די אקסלען פון א מיידעל, וואס האט דוקא געהאלטען אראפגעלאזט דעם קאפ און אריינגעוויינט אין דער ערד.

האט ער זיך געפרעגט : וואס האט געטראפען ?

האט די וויינענדיגע געענטפערט :

— אה, איך בעט אייך, פיהרט מיך א היים !

האט ער זיך שוין צוריקגעפרעגט מיט פאראינטערעסירונג :

— וואו איז די היים ?

— איך ווייס ניט — האט דער אראפגעהענגיגער קאפ געכליפעט.

און ווי באלד לינדער איז געקומען צו זיינע געדאנקען (די געדאנקען צו איהם) האט ער ביי זיך געהאט אפגע־מאכט אז זי איז א "פויגעל" (כאטש ווע־גען דעם האט לינדער געהאט אן אנדער "טעאריע") און עס וואלט ניט געשאדט ער זאל זיך געהן זיין וועג, נאר פונדעסט־וועגען האט ער ניט אוועקגענומען זיינע הענט פון איהרע אקסלען, גלייך ער וואלט געוואלט אויסטרייסלען דאס לעצטע בי־סעל טרעהרען פון איהרע אויגען ארויס און במילא וועט עס איהם שוין ווערען גרינגער. נאר זי האט זיך נאך מעהר צו־כליפעט. איצט, האט זי שוין גארניט גע־קוקט ווער ער איז און מיט די געקרייזעל־טע האר אינגאנצען געפאלען אויף זיין ברוסט און אריינגעוויינט אין זיין הארץ...

האט לינדער זי אזוי געלאזט. ער איז געווען אפילו מילד און רחמים'דיג. ער האט עס גאר ניט געקאנט פארשטעהן צו איז דאס ערנסט צו איז דאס נאר אזא אנשטעל, און ער האט ניט געוואוסט וואס ער זאל וועלען זאל עס זיין אמת אז זי איז... הייסט עס דאך אז איהר וויינען נאר געמאכט. און ווי באלד אזוי איז דאך איהר ניט שלעכט, און ער וויל דאך אז איהר זאל ניט שלעכט זיין. און אפשר, איז איהר וויינען יא אמת'דיג, אז עס איז יא שלעכט, איז זי דאך א פיין קינד, און ער וויל דאך אז זי זאל דאס זיין. — ער האט, ווי א פארשולדיגטער, זי איבערגע־פרעגט :

— וואס איז דיר ?

די מיידעל האט אנגענומען זיין פאר־שולדיגטען אויסדריק און זיך מיט כעס אנגעשריגען דעם ענטפער :

אז איך ווייס ניט, איך ווייס ניט ! איך ווייס ניט !

און אויפהויבענדיג דאס קעפעל, ווי זי וואלט ארויסגעשיקט א בליק דורך איהר פארענגט אויג, האט זי מילדער זיך געבעטען :

— איך בעט אייך, נעהמט מיך א היים.

לינדער האט קודם דערפיהלט, אז דא אזוי שטעהן און אויסטענה'ן זיך מיט איהר איז ניט גאר באקוועהם, ווארים ער האט דערפיהלט די סכנה ,אז עמיצער קאן נאך פארביי געהן און זעהן ווי א מאן פא־רעט זיך מיט א מיידעל אונטער א בוים, און דערצו וויינט זי נאך. איז א קשיה אויף א מעשה, האט ער זיך באמיהט דע־ריבער זי ארויסצוברענגען אונטער דער בלויליכער פארצעלייענער שיין פון עלעק־טרישען לאמפ.

ער האט זי אנגענומען ביי דער האנט און זי האט דוקא ניט געשטעלט קיין ווי־דערשטאנד, פארקעהרט געגאנגען גערן, ווי עמיצען וואס איז שוין אלץ איינס. אין דער ליכט האט ער זי בעסער דערזעהן. א שמאל קעפעל, א ברייט שטערן, וואס האט זיך געשניטען שמעלער, שמעלער, און די גאמבע איז אזוי געקומען פאר־שפיצט. זי האט געטראגען א ווינטער־דיגען מאנטעל מיט א הויכען פוטערנעם קאלנער. דער קאלנער איז געווען אויפגע־שטעלט און זיך צוזאמענגעמישט מיט איהרע, שטעהענדיגע געקרייזעלטע האר פון קאפ. לינדער האט געפיהלט אז זי איז א שעהנע (וואס דען א מיאוסע וועט זי זיין, אזא וואס שטעהט איינע אליין אין מיטען דערנאכט ?) דאס בעסטע וואלט געווען ווען ער לאזט זי דא אזוי אפ, נאר אזוי ווי ער איז דאך פארט ניט געווען זי־כער צו זי איז אזא וואס קאן זיך דאס שטעדטעל אליין באשטעהן, האט ער זי געפרעגט :

— וואו זשע זאל איך דיך פיהרען ?

און זי :

— א היים.

לינדער האט זיך געטראכט : אז ערשטענס איז עס א פחדנות, צו שרעקען זיך, באשר בכן, נו, לאמיר זאגען, אז... נו, עפעס און דאך מיט איהר, אז ניט בחנם איז איהר געמבעלע ארייגעגראבען אין אויפגעשטעלטען קאלנער פון איהר מאנטעל און וויינט (ער וואלט געשוואוי־רען מיט ביטערע טרעהרען...) קאן ער דאך זי ניט איבערלאזען, גאר נישט, ווי א הונט, אדער ווי א קאץ, ווען ער באגעגענט זי איינע אליין אזוי שפעט אין גאס, און צווייטענס : קאן דאך זיין אז ער איז איהר טאקי אומזיסט חושד (פונקט ווי אלע מענער, וואס צו עפעס אנדערש קא־נען זיי זיך ניט דערטראכטען ווי באלד זיי באגעגענען א פרוי איינע אליין אין מיטען דער נאכט) און מיט איהר האט דאך פשוט געקאנט אן אומגליק פאסירען, און ווי באלד אזוי מוז ער דאך אלס מענש און מאן זי איצט שיצען און באשירמען.

און מען קאן ניט זאגען, אז לינדער האט זיך געפיהלט זעהר באקוועהם ווען ער איז מיט איהר געגאנגען. ווארום אויפגעהערט צו כליפען האט זי ניט, אפילו ער האט זיך ווי עס וואלט געווען זיין שולד אין איהר אומגליק ביי איהר געבעטען, אז זי זאל זיך בארוהיגען, און וואס מעהר ער האט גערעדט אזעלכע רייד אלץ מעהר האט זי געוויינט. די פאר־צווייפלונג איז אלזא געשטיגען אין זיין הארץ, ווארום ער האט דאך אפילו קיין אויסוועג ניט געהאט און קיין מיטעל אויך ניט מיט וואס צו העלפען איהר.

לאמיר זאגען, אז זי האט ניט קיין היים, אז זי איז בכלל אזא באשעפעניש וואס מען דארף איהר העלפען, נו, וואס זשע וועט ער זיך מיט ארומדרעהען א גאנצע נאכט ? איז דאך צו דעם דא א מיטעל (אך, ווען זי איז ניט קיין "זי") ער וואלט פשוט געזאגט קום אהיים מיט מיר, נא דיר מיין בעט און מיין ברויט. ער וואלט עס איהר אויך פארגעליגט האט ער אבער מורא פאר צוויי פאלען. קאן זיין אז זי איז טאקי אזא וואס קוקט עס אויס, אויב אזוי, וואלט ער עס אויך געדארפט טאן, נאר קאן ביי זיך ניט פועל'ן, און אפשר אזא פארשלאג וואלט זי זעהר בא־ליידיגט, און ניט וועגען דער באליידיגונג געהט עס, נאר וואס זי קאן זיך טראכטען אויף איהם, אז ער איז אזא ווי יעדערער און דאס וואלט ער זעהר ניט געוואלט.

ער האט שוין געמוזט מיט איהר אזוי אפגעהן העכער א שעה, און אפשר נאך מעהר.

אין געדאנק האט ער שוין געשאלטען זיינע חברים וואס האבען איהם אזוי לאנג אויפגעהאלטען און דער מיט גורם געווען דעם צופאל, אז גראד איהם זאל זיך טרעפען אזא מעשה (אה, ווען זיינע חברים דערצעהלען דאס, וואלט ער זיכער זיי ניט געגלויבט)...

פאר איהם איז קלאהר געווען אז עס איז ניט גלאט. ער האט זיך אפילו פאר־גומען אויף אנצובייזערען אויך, ווארום ווארים דאס איז פשוט אן אנטשעפעניש, און ווייל (צו זיין איצטיגען אומגליק) איז ער א מאן, מוז ער שוין זיצען אין דער פאזיציע וואס אט דער מין לעגט אויף איהם ארויף. ער טאר זי ניט אפלאזען איינע אליין אין מיטען גאס, אין שפעטער נאכט שעה, ווארום וואס זי איז איז זי, אבער צום ווייבערשען מין געהערט זי און מיט גוטען ווילען צו מיט ניט גוטען ווילען מוז ער זי שיצען, מיטגעהן, זאל זי איהם אפילו פיהרען וואו ער ווייסט אליין ניט וואו.

אזוי איז טאקי געווען.

זי האט איהם געפיהרט אז וואו ער האט אליין ניט געוואוסט.

אין שטאדט איז ער ניט קיין פרעמ־דער, אבער דורך די געגענטען וואס זי האט איהם געפיהרט (אלץ וויינענדיג) איז ער נאך קיינמאל ניט געווען. איהם האט זיך אויסגעדראכט, אז אין די געסלעך דורך וואנען זיי געהען דורך לויערען באהאלטע־נע אויגען און ער ווייסט ניט דורך וואנ־נען עס וועט פאר איהם אויפבליצען אין דער פינסטערניש א מעסער... נאר אין דער געפאהר איז דא אזא ריטערליכקייט און לינדער האט געשראקען און געגאנ־גען.

אז זי האט זיך ענדליך בארוהיגט, אויפגעהערט וויינען, ארויסגענומען פון דעם קאלנער איהר גאמבע און מיט די גאמבע איז מיטגעקומען דאס גאנצע איינגעוויקעלטע פנים, האט זיך עפעס אין איהם דורכגענומען. ער האט פארגעסען אז מיט א רגע פריהער האט ער זיך גאר שטארק געבייזערט דערפאר וואס זי ווייס ניט וואו זי פיהרט אהם, און אז ער איז אן ארבייטער, און אז ער איז בארעכ־טיגט כאטש צוויי שעה צו שלאפען און זי האט עס איהם צושטערט (זא ווי עס זאל איהר דאס ארען ? . . .) איצט איז ער געווען מילד און געזאגט :

— מילא, אז דו האסט ניט קיין היים, אם זעהט מען דאך. זי האט א טופע געטאן מיט איהר פיסעל, זיך באלייריגט און ארויסגעוויינט :

— איך האב יא, איך האב יא א היים...

— איז גוט, מילא, וועלען מיר זעהען — האט ער זיך פארענטפערט, אבער אז מיט דיר איז עפעס געשעהען איז זיכער, לאמיך הערען, אויב עס איז ניט שווער.

האט זי אראפגעלאזט דעם קאפ ווי זי וואלט דערצעהלט עס פאר די שפיצען פון איהרע שיך.

און די געשיכטע איז דאך א פשוטע. זי מיט איהר א חברטע האבען זיך פארינען שבת באקאנט ביי א טאנץ מיט א גרופע יונגע לייט. האט מען פאר־ברענגט גוט. זיך צוגעזאגט נאכאמאל צו טרעפען. האט מען זיך היינט געטראפען. אוועקגעפאהרען ערגעץ וואו זי ווייסט ניט וואו. געטרונקען, זיך אנגעשיכורט. האט יעדער קאוואליער איינגערעדט זיין מייד־דעל זי זאל מיט איהם געהן אין א בא־זונדערען צימער.

איהר חבר'טע איז די ערשטע געגאנגען. דורך הינטער דער טיהר האט זי געהערט א געשריי פון דער חבר'טע. האט זי זיך דערשראקען .ארויסגעלאפען אויף דער גאס. קיינער האט זי אבער ניט נאכגע־יאגט. ווי גארניט... געהט זי שוין אזוי ארום א שטיק צייט. האט מורא אליין אהיימצוגעהען...

האט עס לינדער אויסגעהערט. און עס קאן דאך זיין אז אלץ איז אמת. נאר גלויבען גלויבט ער ניט. ער איז אלץ זי־כער אז זי וויל דאס איהם פארפיהרען...

זי האט נאך געהאלטען אין איין צו־געבען :

— און איך האב מורא פאר דער מאמען.

איז אויב אזוי, מיינט זי דאך אפשר ער זאל זי ערגעץ איינלאדען פאר איבער־שלאפען. מעהר וואלט איהם שוין ניט געפעלט, אז ער אליין שטעהט איין ביי פרעמדע מענשען. ווען אפילו ער זאל איהר פארלייגען זי זאל געהן אהיים צו איהם, און ער וועט זיך שוין ווי עס איז ארומדרעהען אליין אין גאס ביז פארטאג, נאר ווי קען מען בכלל עפעס פארלייגען א מיידעל אזא זאך, זי (אויב זי איז באמת א פיין קינד) וועט דאך איהם ווידער חושד זיין אין גראבקייט, וואס נוצט אויס איהר אנפארטרויטקייט אין איהם פאר זיינע פארשלאגען. איז ער דעריבער געגאנגען און געמוזט ענטפערען אויף איהרע פרא־גען צי ברענגט ער זי צו דער מאמען.

—א וודאי פיהר איך דיך צו דער מאמען — האט ער איהר געזאגט(און געטראכט האט ער זיך, דו האסט אזוי א מאמען, ווי איך אן עלטער באבען.

נאר איז דאס אומגלויבליכע איהם באגלויבט געווארען. איהרע טריט האבען אנגעהויבען מונטערער זיך צו שטעלען. איהרע אקסלען האבען זיך לעבעדיגער צו־וויגט. די היימישע געסלעך האבען זיך אריינגעגריסט אין איהר געמיט. זי האט איהם בפירוש דערקלעהרט, אז זי איז שוין ניט ווייט פון איהר היים.

די געגענט איז געווען א פיינע, א באלעבאטישע, צווייפעלהאפטע מענשען וואוינען דא ניט, און אויב איהר מאמע וואוינט אין דער געגענט, קאן דאך זיכער זיין, אז מיט דער מיידעל דא האט עפעס פאסירט, און אפשר א דאנק דעם וואס ער האט איהר אהיימגעפיהרט, האט ער פשוט זי געראטעוועט פון אומאנגענעמ־

(פארזעצונג אויף פיידזש 3)

אונוויסענהייט און געזונד

פון דר. מ. פיוניק

אין א פאריגען ארטיקעל האבען מיר באוויזען וואס, פאר גרויסע שאדען שלעכטע און אנגע־שטעקטע צייהן זע־נען פאר דעם גאנ־צען סיסטעם פונ'ם מענשען. מיר הא־בען אויס אויסגע־רעכענט די פאר־שיידענע קראנק־הייטען וואס זיינען דער רעזולטאט פון מאטעריע וואס ווערט צומישט מיט דער שפייז און ארונטערגעשלונגען און ווערט א טהייל פון דעם בלוט־שטראם.

עס איז א מערקווירדיגער פאקט, אז דער מענש וועט אויסגעבען פיעל מעהר געלט אויף לוקסוסען און פארגעניגענס ווי אויף נויטווענדיגקייטען. א יונגע מיי־דעל אדער פרוי וועט שנעלער קויפען א דרעס אדער א העט אבער וואס עס איז שייך איהר געזונד וועט זי עס פארנאכ־לעסיגען אזוי לאנג ווי זי ליידט ניט קיין אקטועלע שמערצען.

דער מאן אדער פרוי ספעציעל די לעצטע איז באזונדערס פארזיכטיג און עמפינדליך בנוגע איהר אויסערן אויס־זעהן, אבער דארט וואו דאס אויג זעהט ניט איז מען ניט שטארק מקפיד.

נאך א זאך. די צייהן קראנקהייטען וועגען וועלכע מיר האבען א סך גערעדט זיינען ניט באוואוסט און באקאנט בנוגע צו די ברייטע שיכטען פון דער באפעל־קערונג.

נעהמט צום ביישפיעל איין "אבסעס", אדער געשוויר און לאמיר זיך פארשטע־לען אז די געשוויר אנשטאט צו זיין אין מויל זאל אויסברעכען אויפ'ן געזיכט. די געשווילאכץ מאכט מיאוס, און דיספיגו־רירט דאס פנים, און ווען גרויסע מא־סען פון דער באפעלקערונג וואלטען גע־ליטען דערפון וואלטען ספעציעלע געזע־צען דורכגעפיהרט געווארען צו פארמיי־דען אזוינע אבשטויסענדע קראנקהייטען.

מען טאר ניט פארגעסען דאס א גע־שוויר אויפ'ן פנים איז פיעל ווינציגער שעדליך, ווייל עס געפינט זיך אויסערן קערפער. די זעלבע געשוויר אין מויל טהוט א סך מעהר שאדען, ווייל די פרא־דוקטען פון אינפעקציע ווערען ארונטערגעשלאגען און אריינגעזויגען אין דעם סיסטעם פון קערפער.

לאמיר זאגען דאס א געוויסע אנ־שטעקונג וואלט אטאקירט די פינגער. לאמיר זיך פארשטעלען דאס 90 פרא־צענט פון דער באפעלקערונג וואלט ארומ־געגאנגען מיט צופוילטע רינענדע נעגעל; דאן וואלט די גאנצע זאך געווען אנ־דערש.

דער געדאנק אליין פון זעהן מענשען מיט אזעלכע נעגעל וואלט געווען אזוי אבשטויסענד, דאס די מענשען וואלטען דאס ניט געקענט צוקוקען, און די רעגיר־רונג וואלט געמוזט ארייגברענגען געזע־צען אום דאס אונטערצודריקען.

דעם שאדען וואס שלעכטע צייהן און יאסלעס פאראורזאכען, און די לע־בענס וואס ווערען דירעקט אדער אינדי־רעקט פארלארען, זיינען אונגעהייער גרע־סער און מעהרער פארגלייכענדיג זיי מיט די נעגעל. די נעגעל זיינען אבער אויסערן קערפער, אלע זעהען זיי און דארום זיינען מענשען מיט זיי מעהר פארזיכטיג ווי מיט די צייהן.

עפידעמיקס

א ראיאל קאמיסיע צו אונטערזוכען דעם געזונד צושטאנד פון דער באפעלקע־רונג האט ארויסגעגעבען איהר רעפארט און זאגט דאס די פיזישע הינטערשטע־ליגקייט און דער שאדען וואס שלעכטע צייהן פאראורזאכען זיינען פיעל גרעסער ווי פון אלקאהאל.

די מאדערנע געזעלשאפט איז גע־קומען צו אזא שטופע פון ענטוויקלונג, דאס זי האט אנגענומען דעם פרינציפ אז יעדע לאנדס רעגירונג, וועלכע נאר עס ווערט דערוועהלט פון א מאיאריטעט שטימען איז פאראנטווארטליך פאר דעם געזונדט און היגיעניע פון די בירגער פון דעם לאנד.

צום ביישפיעל, אין גרויסע עפידע־מיעס, אדער אנדערע אנשטעקענדע קראנקהייטען ווערט די רעגירונג געהאל־טען פאראנטווארטליך. מען לייגט א שטרענגען "קאראנטין" אויף די הייזער. מען שיקט אנטי־טאקסינס מיט עראפלא־נען פון איין עק לאנד צום צווייטען.

די קראנקהייט פון שלעכטע אנגע־שטעקטע צייהן באפאלט 90 פראצענט פון דער געזעלשאפט און דארום איז עס זעהר נויטיג אז ארגאניזירטע פאלקס־קערפערשאפטען זאלען זיך נעהמען דער־צו און געפינען וועגען און מיטלען ווי צו האנדלען מיט דעם דאזיגען גרויסען אי־בעל.

פאבריק געזעצע

מיר האבען אלערליי געזעצען וועל־כע זיינען געמאכט געווארען צו פארהי־טען די ארבייטער און די שוועבעל פאב־ריקען זיי זאלען ניט איינגעשטעקט ווע־רען מיט "פאספאר" פארגיפטונג אדער "לעד פאיזאנינג" אין די בליי פאבריקען.

מיר האבען אויך געזעצען וועלכע פארבאטען דאס פארקויפען פון אפיום און אלקאהאל. די שטראף איז א גאנץ שווע־רע אין געוויסע פאלען.

די שלעכטע און שעדליכע ווירקונג פון די אויבענדערמאהנטע מינעראלען זע־נען גוט באוואוסט און בעקאנט, און דערי־בער ווערען די ארבייטער אפגעהיט פון דיעזע פארגיפטונגען.

דער יעצטיגער עקאנאמישער קריזיס וואס פליהט ווי א שטורם אדער א מי־סיסיפי איבער דער גאנצער וועלט וועט זיכער ברענגען גרויסע ענדערונגען אין אונזער ארט לעבען גאר אין א קורצע צייט.

אין דער משך פון צעהן פופצעהן יאהר קען איך פאראויסזעהן דאס מיר וועלען האבען שטאט מעדיצין ד. ה. דער ארבייטער וועט ניט דארפען זארגען פאר זיין געזונט. ער וועט אין דעם באזארגט ווערען פון דעם שטאט. ביי יעצטיגע צייט־טען האבען טויזענטער מענשען ניט די מיטלען צו געהן צו א דאקטאר אדער דענטיסט און זיי מוזען ליידען.

די געזעלשאפט וועט ענדליך קומען צום שלוס דאס א קראנקהייט וואס אטא־קירט אזא גרויסען פראצענט פון די פרא־דוצירער פון לאנד, טהוט פיעל עקאנאמי־שע שאדען און דעריבער וועט זיך די רע־גירונג מוזען רעכענען מיט דעם.

מיר זעהען יעצט מעהר און מעהר אז קארל מארקס איז טאקע געווען א נביא. ער האט ארויסגעבראכט דעם "מא־טעריאליסטישען באגריף פון היסטאריע" ער זאגט, דער עקאנאמישער זייט פון אונזער לעבען און ניט דער ספיריטועלער אדער גייסטיגער איז דער באזיס פון אונ־זער גאנצער זאגענאנטער הויכער ציווילי־זאציע.

ווען דער מאגען הויבט אן צו בא־קומען קנייטשען דאן ווערט דער מענש פארצווייפעלט, און אלעס אין זיין לעבען חוץ די פראגע פון "מה נאכל" פארנעהמט א צווייטען פלאץ.

מיר מוזען צוגעבען אז בילדונג, קול־טור, קונסט זיינען אלע געבויט אויף דעם באדען פון "עקאנאמיקס". "אין קמח אין תורה' איז יעצט נאך פיעל מעהר ריכטיג ווי עס איז געווען אין די צייטען פון אונ־זערע פרקי אבות.

סטאטיסטיקס

מען געפינט אויס דורך ציפערען דאס מיליאנען און מיליאנען דאלארס געהען פארלארען יעדען יאהר אין לאנד דורך שלעכטע צייהן.

מען רעכענט אז יעדער מענש דורכ־שניטליך האט דריי שלעכטע צייהן, יעדער צאהן פאראורזאכט דעם פארלוסט פון א שטונדע צייט ארבייט דורכ'ן יאהר, און ווען מען כפל'ט דיעזען פארלוסט לויט די מיליאנען ארבייטער, דערגרייכען מיר אן אונגעהייער גרויסע סומע וועלכע האט גע־קענט געשפארט ווערען פאר'ן לאנד.

דאס איז דער דירעקטער פארלוסט פון צייט און ארבייט.

אין א פאריגען ארטיקעל האבען מיר ציטירט די פארשיעדענע קראנקהייטען וואס זיינען דער רעזולטאט פון אנגע־שטעקטע צייהן אזוי ווי, בלאסקייט, שווינדזיכטיגע גלענדס (דריזען) א. ז. וו. אונזערע האספיטעלער, קליניקס, צדקה אנשטאלטען און משוגעים הייזער זיינען פול מיט אזעלכע פאציענטען וועלכע האבען געהאט דעם אנפאנג פון זייער קראנקהייט אין מויל און צייהן.

פארמיידונג

מיר האבען שוין גענוי און קלאהר באוויזען אז די גרויסע פארשפרייטונג פון צאהן פוילונג קומט פון דעם געברויך פון פאבריצירטע שפייזען און קאנטראסט צו די נאטור שפייזען, וואס מיר דארפען עסען.

פרישע גרינסען און פרוכטען דאר־פען ווערען דער געוועהנליכער ארטיקעל פון שפייז פון אונזער דיעטע. און ניט ווערען באטראכט אלעס א לוקסוס.

די אויפגאבע דארף זיין ניט נאר דאס קורירען אדער היילען פון דיעזער קראנק־הייט נאר אויך איהר פארמיידונג. דער ענגלישער שפריכווארט "איין אונץ פאר־היטונג איז בעסער ווי א פונט היילען" מוז ווערען דער פרינציפ פון דיעזער באווע־גונג.

דער געזונד פון דער גאנצער נאציאן פאדערט אז געזעצען זאלען פארמולירט ווערען. מען מוז זיך רעכענען מיט די שמערצען און וועהטאגען פון די קינדער. זייער וויטאליטעט ווערט פארקלענערט. זייער פיזישע און גייסטיגע לאגע פא־דערט הילף.

דער בוך "בראשית" גיט אונז א בא־גריף פון דעם אנפאנג פון ציוויליזאציע ווען אגריקולטור און הארטיקולטור זענען נאך ניט געווען באוואוסט און דער מענש האט זיך ערנעהרט פון יאגד און פישען.

ווען קין ווערט געפרעגט וואס האסטו געטאן מיט דיין ברודער, הבל ענטפערט ער : "השומר אחי אנכי" ? צו בין איך דען דער היטער פון מיין ברודער ?

דיעזער ענטפער מעגליך איז געווען צופרידען גענוג פאר יענע גרויע צייטען, אבער אין דעם צוואנציגסטען יאהרהונ־דערט קענען מיר שוין דאס ניט זאגען, און די מענשהייט ווערט וואס מעהר און מעהר א גרויסער יחדי און איין טייל מוז זיך זארגען פאר דעם צווייטען אום דער גאנצער ארגאן זאל זיין געזונד און שטארק.

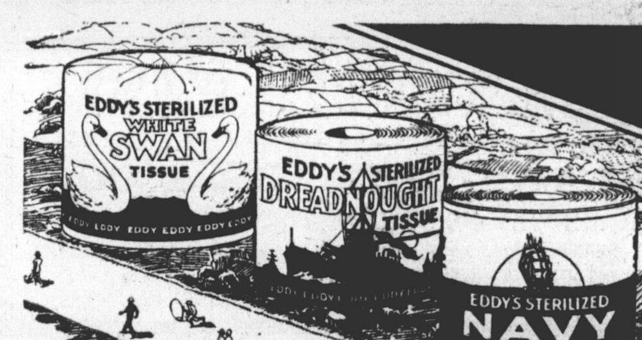

אפעטיטענדיג
דעם וועג צום
נוטען געזונט

THE E. B. EDDY COMPANY LTD.
HULL - - - - CANADA

EDDY'S STERILIZED TISSUES

רוקח'ס
כשר
אויל

אין באטעלס און אין קענס

די בעסטע אויל צום באקען, פרייען און פאר סאלאדס.

I. Rokeach & Sons, Inc.
Brooklyn, N. Y.